

РОЗВИТОК СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

DEVELOPMENT OF SOCIOCULTURAL COMPETENCE WITHIN THE CONTEXT OF MODERN ENGLISH LANGUAGE TEACHING METHODS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

У статті досліджується актуальна проблема розвитку соціокультурної компетентності студентів у контексті сучасної методики викладання англійської мови у закладах вищої освіти. Зазначається, що сучасний світ здійснює перехід до глобальної культурної спільноти, тому розуміння міжкультурної комунікації та культурних особливостей стає важливою складовою успішного вивчення англійської мови. Проаналізовано традиційні підходи до викладання англійської мови, які більшою мірою зосереджені на граматиці та лексиці, продемонстровано обмеження таких підходів у розвитку міжкультурної компетентності студентів.

У статті запропоновано нові підходи до методики викладання англійської мови, спрямовані на збагачення культурного контексту в освітньому процесі. Акцентовується увага на визначенні ефективних методів, що допоможуть студентам засвоїти не тільки мовленнєві навички, але й сприятимуть розвитку їхньої соціокультурної компетентності. Наголошується на необхідності використання інтерактивних методів та підтримки міжкультурного обміну як ключових елементів для досягнення цієї освітньої цілі.

У статті розглядається використання автентичних матеріалів, таких як автентичні тексти, аудіо та відео, які представляють реальні комунікативні ситуації. Це допомагає студентам краще зрозуміти культурний контекст та особливості мовлення в реальних ситуаціях, що зробить їх мовну компетентність більш адаптивною і гнучкою. Запропоновані підходи мають значний потенціал для покращення якості навчання англійської мови в закладах вищої освіти. Особлива увага приділяється підготовці студентів до міжкультурної взаємодії та викликам глобалізованого світу.

Аналіз досвіду та практик викладання англійської мови у закладах вищої освіти дає підстави для висновку про важливість упровадження нових підходів у методику викладання англійської мови. Отримані результати можуть стати основою для подальших досліджень у галузі педагогічних наук і забезпечити підвищення якості викладання англійської мови у закладах вищої освіти.

Ключові слова: методика викладання, міжкультурна комунікація, вища освіта, глобалізація, міжнародна взаємодія, культурний контекст.

This article explores the current issue of developing sociocultural competence of students within the context of modern English language teaching methods in higher education institutions. The author emphasizes that the modern world is transitioning into a global cultural community, making the understanding of intercultural communication and cultural peculiarities essential for successful English language learning. The article analyzes traditional approaches to language teaching that mainly focus on grammar and vocabulary, pointing out their limitations in fostering students' intercultural competence.

New teaching approaches are proposed in the article, aiming to enrich the cultural context in the educational process. The article focuses on the importance of determining effective methods that enable students to acquire not only language skills but also enhance their sociocultural competence. Emphasis is placed on the necessity of using interactive methods and supporting intercultural exchange as key elements in achieving this educational goal.

The article discusses the use of authentic materials such as authentic texts, audio, and video, representing real communicative situations. This helps students better understand the cultural context and speech peculiarities in real-life situations, making their language competence more adaptive and flexible. The proposed approaches have significant potential for improving the quality of English language teaching in higher education institutions. Special attention is given to preparing students for intercultural interaction and the challenges of the globalized world.

The analysis of experience and teaching practices in English language instruction at higher education institutions provides grounds for the importance of implementing new approaches to language teaching. The obtained results can serve as a basis for further research in the field of pedagogy and contribute to enhancing the quality of English language teaching in higher education institutions.

Key words: teaching methods, intercultural communication, higher education, globalization, international interaction, cultural context.

УДК 37.016:811.111(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/61.2.34>

Яковенко Н.В.,
ст. викладач кафедри романогерманських мов
Національної академії Служби безпеки
України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасному глобалізованому світі студенти знаходяться в умовах міжкультурної взаємодії та стикаються з різноманітністю культур, що ставить перед ними завдання розширювати свою соціокультурну компетентність. Це включає розуміння норм, цінностей, традицій, історії та особливостей міжкультурної комунікації. Розвиток соціокультурної

компетентності дозволить студентам успішно спілкуватися зі співрозмовниками з інших країн, засвоїти культурну адаптацію та взаєморозуміння. Підготовка студентів до міжкультурної взаємодії стає невід'ємною частиною процесу вивчення англійської мови. Викладачам важливо стимулювати студентів до дослідження та розуміння культурних відмінностей, використовуючи автентичні

матеріали, мультимедійні ресурси та інтерактивні завдання, що відтворюють реальні комунікативні ситуації. Це дозволить студентам уникати стереотипів та помилкових уявлень про інші культури, а замість цього, створить умови для глибокого взаєморозуміння та позитивної співпраці. Крім того, розуміння культурного контексту сприятиме розвитку мовленнєвої компетентності студентів. Культурні особливості впливають на мовні структури, етикет та особливості вживання мови. Студентам, здатним адаптувати своє мовлення до культурних вимог, буде значно простіше досягти успішної комунікації та зберегти доброзичливий та взаємовигідний контакт з представниками іншої культури.

Забезпечення ефективного розвитку соціокультурної компетентності студентів у контексті навчання англійської мови стає одним із основних завдань сучасної методики викладання. Впровадження інтерактивних, автентичних та орієнтованих на вивчення культури країни, мова якої вивчається, підходів допоможе створити мовне середовище, в якому студенти зможуть розвивати не тільки мовленнєві навички, але й стати більш культурно компетентними, толерантними та успішними в міжнародних зв'язках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика розвитку соціокультурної компетентності дуже важлива і зберігає свою актуальність у педагогіці тривалий час. Визначена тема досліджувалася у працях таких вітчизняних науковців, як: А. А. Білоус, О. І. Жупаник, В. В. Киливник, В. О. Огнев'юк, Ю. В. Паустовська, С. В. Роман, О. В. Салі.

Незважаючи на значну кількість робіт присвячених окресленій проблематиці, відсутня розроблена методика розвитку соціокультурної компетентності у контексті сучасної методики викладання англійської мови у закладах вищої освіти.

Мета статті – виявити особливості розвитку соціокультурної компетентності у контексті сучасної методики викладання англійської мови у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Концепції вивчення іноземних мов основним результатом діяльності навчального закладу має стати не система знань, умінь і навичок сама по собі, а набір ключових компетентностей в інтелектуальній, комунікативній, інформаційній та інших сферах, якими володіє учень. Вивчення іноземної мови покликане відповідати сучасним потребам особистості та суспільства. Головна мета вищої школи – це виховання і навчання особистості, яка здатна до культурного творіння і продуктивного діалогу із соціумом [1, с. 20]. Соціокультурна компетентність визначає успішність спілкування з представниками іншої культури, дозволяє відчувати себе впевнено та комфортно в іншомовному

середовищі. Оволодіння цією компетентністю може допомогти в майбутньому у подоланні культурних бар'єрів та формуванні культури міжособистісних відносин. Для того, щоб здійснювати адекватну міжкультурну комунікацію, необхідно володіти не лише знаннями лексики та вільно використовувати граматичні формули, а й співвідносити мовні засоби з нормами мовної поведінки, що спостерігається у носіїв мови.

Як показує практика реальної міжкультурної комунікації, недосконале знання англійської мови не є перешкодою для спілкування. Соціокультурні особливості спілкування стосуються не лише граматичних і стилістичних особливостей комунікантів, використання ними професійно-ділової лексики, а скоріше до своєрідного культурного діалогу. Будь-яка комунікація між різними групами та спільнотами передбачає взаємодію різних культур, що відображається на способах їхньої комунікації. Це взаємодія різних культур, що відображається на способах мислення та поведінки людей, реакції на ту чи іншу подію [8].

Соціокультурні навички включають соціальні навички (вміння поводитися відповідно до загальноприйнятих у суспільстві норм), життєві навички (повсякденне життя, манера одягатися в повсякденному житті та на офіційні прийоми), професійні навички (відносини на роботі, розпорядок дня, планування робочого дня / тижня тощо) та дозвілля (планування відпустки, проведення вільного часу). Студенти повинні вміти порівнювати власну культуру з культурою країни, мову якої вони вивчають, розвивати емпатію та повагу, толерантність до інших культур, розвивати іншомовну особистість та бачити себе медіаторами культур, уникати міжкультурних конфліктів та стереотипів при спілкуванні з представниками інших культур, об'єктивно оцінювати власну та чужу культуру [2].

Студенти вивчають соціокультурний матеріал не тільки для власного розуміння країни, мову якої вони вивчають, але й для повноцінного оволодіння мовою як предметом своєї спеціалізації. Оволодіння соціокультурною компетентністю включає оволодіння необхідним мінімумом соціокультурних знань, а також навичками і вміннями в мовленнєвій і немовленнєвій поведінці [7, с. 843]. Відповідно, студенти мають ознайомитися з базовою лексикою, лінгвокраїнознавчими реаліями, фольклором, етикою, соціально зумовленим кінематографом та проксемікою.

Студенти повинні розвинути такі навички та вміння як:

- адекватно оперувати мінімумом країнознавчих реалій, фонові лексики та афористичних мовних засобів;
- адекватно оперувати відібраним мінімумом етикетних та мовленнєвих одиниць,

комунікативних стереотипів та когнітем, визначених на національному рівні;

– оперувати відібраними країнознавчими знаннями, зокрема знаннями про норми повсякденної поведінки, а також естетичними знаннями як складовими субкультур;

– творчо застосовувати набуті соціокультурні знання [7, с. 843].

Виокремлено низку педагогічних умов формування соціокультурної компетентності: формування та розвиток соціокультурної компетентності на основі дидактичної моделі, яка забезпечує комплексне оволодіння студентами національною, лінгвістичною та соціолінгвістичною компетентностями; навчання на основі відповідно відібраного матеріалу з використанням системного та комунікативно-діяльнісного підходу до формування соціокультурної компетентності; навчання на основі творчої діяльності студентів, стимулювання їхніх пізнавальних інтересів та забезпечення цілісності знань у процесі вивчення іноземної мови; створення ситуацій успіху на заняттях шляхом інтеграції змісту навчання на основі міжпредметних зв'язків; використання колективної комунікативної діяльності та комунікативних ситуацій як пріоритетного засобу формування соціокультурної компетентності в різних видах спілкування; використання спеціально розробленого курсу, зміст якого включає відповідно підібрані тематичні тексти та вправи і завдання до них, а також ілюстративний аудіовізуальний матеріал для орієнтації освітнього процесу на завдання реального спілкування з носіями мови в типових видах діяльності та комунікативних ситуаціях [4].

Одним із способів засвоєння етнокультурних цінностей у процесі комунікації, стверджує В. Огнев'юк, є прилучення до чужих цінностей, яке супроводжується використанням автентичних здобутків [5, с. 270]. Під час вивчення англійської мови студент повинен зберігати баланс між усвідомленням важливості англійської мови та абсолютною цінністю рідної мови, щоб інша мова не стала засобом витіснення рідної мови і не створювала стереотип меншовартості, що, на жаль, ми спостерігаємо сьогодні.

Значну увагу слід приділити інтерактивним методам навчання, які стимулюють творчу активність студентів та сприяють розвитку мовної впевненості. Комунікативні вправи і рольові ігри відіграють важливу роль у процесі вивчення англійської мови, оскільки вони допомагають студентам удосконалювати свої комунікативні навички, навчають адаптуватися до різних комунікативних ситуацій та висловлювати власні думки іноземною мовою. Використання інтерактивних методів є невід'ємною складовою сучасної методики викладання англійської мови у закладах

вищої освіти. Стимулювання студентської активності та самодіяльності сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку творчих мовних навичок. Комунікативні вправи та рольові ігри допомагають створити атмосферу співпраці та взаємодії, що сприяє практичному застосуванню іноземної мови. Під час рольових ігор студенти навчаються розуміти та уявляти різні культурні контексти, взаємодіяти з представниками інших культур, розвивати культурну свідомість та толерантність.

На заняттях з англійської мови студенти мають можливість взаємодіяти, обговорювати теми, виконувати різноманітні завдання, що дозволяє їм покращувати власні комунікативні здібності. Застосування рольових ігор у різних життєвих ситуаціях сприяє розвитку навичок мовного виразу, адаптивності до різних мовних контекстів та поповненню словникового запасу. Важливо також зазначити, що інтерактивні методи сприяють формуванню позитивної атмосфери в студентській аудиторії, стимулюють міжособистісні зв'язки та підтримують зацікавленість студентів у процесі вивчення мови. Практика показує, що студенти більш активно залучаються в освітній процес, коли мають можливість спілкуватися та співпрацювати зі своїми ровесниками.

Використання автентичних матеріалів на заняттях з англійської мови потенційно сприяє кращому сприйняттю інформації, позитивно впливає на розвиток мотивації та є значно ефективнішим у процесі набуття соціокультурної компетенції порівняно з адаптованими текстами, аудіо та відео за таких умов [3]:

– правильного підбору матеріалів (з урахуванням віку, рівня володіння мовою, типу мотивації, інтересів студентів; відповідно до рівня складності, стилю, наявного культурного контексту тощо);

– чіткого визначення цілей, змісту та форм роботи в класі;

– дотримання поетапного підходу до роботи з обраними ресурсами.

Використовуючи автентичні матеріали, педагог може відтворити ситуації природного спілкування, щоб передати різноманітну інформацію. Студенти відчують себе залученими до процесу «живого» мовлення, що мотивує їх та активізує усне мовлення. Крім того, такі матеріали занурюють їх у середовище реального комунікативного процесу і розвивають навички та вміння в усіх видах мовленнєвої діяльності [6].

Подальше занурення у середовище реального комунікативного процесу допомагає студентам розвивати навички розуміння на слух, відтворення різноманітних мовних зразків та навички адаптації до варіативності мовлення. Зокрема, студенти зможуть легше розуміти різні акценти, швидкість мовлення, фразеологізми та сленг, що робить їх

комунікативну компетентність більш цілісною. Такий підхід до навчання також стимулює творчий підхід до мовленнєвої діяльності. Студенти мають можливість використовувати нові знання та навички у різних ситуаціях, вирішувати комунікативні завдання, виражати свої думки та ідеї, адаптуватися до співрозмовників.

Автентичні матеріали розширюють культурний контекст вивчення англійської мови. Студенти отримують можливість ознайомитися з культурними особливостями, звичаями, традиціями та історією країни, де мова є рідною. Це робить процес навчання більш захопливим та цікавим, а також сприяє розвитку соціокультурної компетентності студентів. Такий підхід сприяє успіху у мовленнєвій практиці та реалізації у міжнародних комунікативних зв'язках.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що сучасний світ стає все більш глобалізованим, що призводить до зростання міжнародної взаємодії та культурної різноманітності. У такому контексті, розуміння та володіння міжкультурною комунікацією стають ключовими навичками для студентів. Однією з основних проблем, які були з'ясовані в ході дослідження, є те, що традиційні методи викладання мови часто фокусуються виключно на граматиці та лексиці, не приділяючи належної уваги аспектам культурного контексту. Такий підхід обмежує можливості студентів ефективно спілкуватися з представниками інших культур та розуміти їхні цінності, традиції та особливості.

Перш за все, варто зробити акцент на інтерактивність та співпрацю в аудиторії, що дозволить студентам більше практикувати мовлення та взаємодіяти один з одним у різних мовних ситуаціях. Такий підхід допоможе розвивати соціокультурну компетентність та навички міжкультурної комунікації. Також важливим аспектом є використання автентичних матеріалів, що знайомлять з культурним різноманіттям іншої країни. Необхідно також

акцентувати увагу на розвитку міжкультурної чутливості та відкритості до різноманітності світу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Басіна А. Від багатомовного розмаїття до багатомовної освіти. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2007. № 4. С. 18–24.
2. Білоус А. А. Соціокультурна компетентність як предмет методичної підготовки майбутніх учителів англійської мови. *Закарпатські філологічні студії*. 2021. № 20, Т. 1. С. 104–111.
3. Жупаник О. Особливості використання автентичних матеріалів як один із основних елементів формування соціокультурної компетентності студентів ЗВО. *Сучасні тенденції професійної іншомовної підготовки студентів ЗВО в мультикультурному просторі: збірник матеріалів VIII Всеукраїнського науково-практичного вебінару з міжнародною участю (16 лютого 2022 р.)*. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2022. С. 45–48.
4. Киливник В. В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в системі педагогічного коледжу: дис.... канд. пед. наук: спец.: 13.00.04. Вінниця, 2019. 290 с.
5. Огнев'юк В. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ. 2003. 450 с.
6. Паустовська Ю. В. Використання сучасних автентичних художніх текстів у навчанні студентів 2 курсу монологічного мовлення. *Мовний та навчальний простір у країнах світу: матеріали XII Міжнародної науково-практичної студентської конференції (30 листопада 2022 року): збірник тез.* – Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2022. С. 131–134.
7. Роман С. В. Соціокультурна компетенція і методична підготовка студентів. *Лінгвалікс*. 2007. С. 843–845.
8. Салі О. В. Роль соціокультурної компетентності при вивченні іноземної мови в процесі оптимізації творчого потенціалу студентів. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін (м. Суми, 16–17 квітня 2019 р.)*. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. С. 105–109.